

**REİSİCUMHUR GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ'NİN
SAMSUN'U İKİNCİ ZİYARETLERİ
(20-24 EYLÜL 1924)**

Prof. Dr. Dursun Ali AKBULUT*

Milli Mücadele Tarihimizde Samsun'un ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk de 19 Mayıs ve Samsun olayını Kurtuluş Savaşımızın başlangıcı saymış, büyük nutkunu bu olayla başlatmak suretiyle Samsun'a atfettiği değeri açıkça ortaya koymuştur. Doğum gününü soranlara, "*neden 19 mayıs olmasın*" cevabını vermesi, bu değeri daha da pekiştirmektedir. TBMM, milli bayramlarımızı tayin ve kabul ederken, mahalli günleri, yani Yüce Önderimizin o şehirlere gelişi ve o beldeleri ziyaretlerini değil, genel kavramları esas almıştır. Bunun tek istisnası 19 Mayıs'tır. 19 Mayıs bir mahalli gün, Samsun'un Gazi Günü olduğu halde, onun milli bayram olarak kabul ve ilânı¹, yine bu değer yargısının bir ifadesi olmalıdır.

Atatürk, 19 Mayıs 1919'daki ilk gelişinden sonra Samsun'u üç kez daha ziyaret etti. Burada söz konusu olay, 20-24 Eylül 1924 tarihleri arasındaki ikinci ziyaretleridir. Gazi, üçüncü ziyaretlerini uzun bir gezilerinin devamında 16-18 Eylül 1928 tarihlerinde gerçekleştirdi. Bu gezi, İstanbul'dan İzmir Vapuru ile 14 Eylül'de Karadeniz'e açılmasıyla başladı. Samsun, Amasya, Sivas, Kayseri yoluyla 21 Eylül'de Ankara'ya varışı ile sona erdi. Dördüncü ziyaretleri ise 17 Kasım 1930 da Ankara'dan hareketle Kayseri, Sivas, Tokat, Amasya üzerinden 22 Kasım'da Samsun'a gelmesi ile başladı. Samsun'da dört- beş gün kaldıktan sonra 26 Kasım'da Ege Vapuruyla Trabzon'a hareket etti. Trabzon'dan deniz yoluyla İstanbul'a gitti. Trakya'yı ziyaret ettikten sonra 6 Ocak 1931 de Ankara'ya döndü.

Gazi'nin yurt gezileri halk arasında büyük bir coşku ve heyecan yaratıyordu. Gittiği her yerde parlak törenlerle karşılanıyor, konuşmalar yapıyor ve ziyaretlerinden duyulan memnuniyet dile getiriliyordu. Çünkü O, "*milletin kurtarıcısı*" "*devletin kurucusu*" idi. Büyük zaferin yaratıcısının

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı.

¹ Dursun Ali Akbulut, "*Samsun'un Gazi Günü Ya da 19 Mayıs Bayramı*", AAMD, XI/ 33 (Kasım 1995), s.771-779.

halkta bu denli ilgi ve itibar görmesi gayet doğaldır. Onu görmek, onun yakınında bulunabilmek duygusal bir tavır olduktan başka, aynı zamanda bir iftihar vesilesiydi. Gazi de kendisini karşılamaya gelenleri sadece selamlamakla yetinmiyor, gittiği her yerde halkla, kamu görevlileri ve kuruluş temsilcileriyle görüşüyor, onların problemlerini dinliyor ve onlara karşı konuşmalar yapıyordu. Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bütün faaliyetleri Anadolu Ajansı tarafından gazeteler vasıtasıyla kamuoyuna duyuruluyordu. Ancak mahalli basın, tanık olduğu olayı Anadolu Ajansı'na ihtiyaç duymadan kendi gözlemleri doğrultusunda kaydediyor, daha ayrıntılı anlatımlarda bulunuyordu. Atatürk'ün yurt gezilerinin en değerli kaynaklarından biri Anadolu Ajansı'nın haberleri olmakla birlikte, mahalli basın da kendi bölgesindeki gezi ile ilgili olarak aynı ölçüde değer taşımaktadır. Bu itibarla, Reiscumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'u ikinci ziyaretleri, değişik bir kaynaktan, o günlerde Samsun'da haftalık bir gazete olan Haber gazetesinden alıntılar yapılarak aktarılmaya çalışılacaktır.

Samsun Haber gazetesinde yer alan Gazi'nin konuşmaları ve telgraflarıyla, Gazi'ye hitaben yapılan konuşmalar ve ona çekilen telgrafların bir bölümü Anadolu Ajansı'nın haberleriyle aynı olduğundan, bunlar da daha önce yayınlanmış olduğundan tekrarından kaçınılmış, ancak konunun bütünlüğünün bozulmaması açısından söz konusu metinlerin bulunabileceği kaynaklar da gösterilmiştir. Samsun Haber gazetesini konuya bir hafta ara ile yayınladığı iki ayrı nüsha tahsis etmiştir. Bunlardan ilki 18 Eylül, ikincisi 24 Eylül 1924 tarihli nüshalarıdır. Bu nüshalardan alıntılarla konuyu sürdürüyoruz.

Büyük Halaskârimız Reis-i cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Samsun'a teşrifleri Münasebetiyle tatbik Olunacak Merasim Programıdır.

1- Reis-i Cumhuriyet Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini ve refika-ı muhteremeleri Lâife Mustafa Kemal Hanımefendi Hazretleri'ni memleket mebusları, vali, fırka kumandanı, belediye reisi beylerle Samsun hanımları nâmına bir grup Hamidiye Kruvazörüne azimetle memleket nâmına istikbal edeceklerdir.

2- Reis-i Cumhuriyet Gazi Paşa Hazretleri, Tophane İskeleyi'ne çıkacaklardır. Vülât, mutasarrıfın ve meb'ûsin-i sabıkâ ve mütekaiddin-i erkân-ı mülkiye ve askeriye, memurin-i hükümet, erkân, ümera, zâbitan ve kıtaat-ı askeriye, mecalis, mütehayyizân ve tüccarân, ulemâ, ve meşayih, kazalar murahhasları, cem'iyât, klüpler, müessesat, ahlâm, mahallât hey'et-i ihtiyariyeleri, ecanib ve ahali ve esnafât merbût krokide ta'yin ve irae edilen mahallerde ahz-ı mevki' ve istikbal edeceklerdir. (Krokide tayin edilen mahaller krokideki tertib sırasıyla Serkomiser Hulusî Efendi tarafından irae edilecektir.)

3- Reis-i Cumhuri Gazi Paşa Hazretlerine, Ticaret Odası'ndan müntehab iki zât beyler tarafından iskelede tak-ı zafer önünde kısa bir nutku müteakib memleketin servet-i mahalliyesini teşkil eden tütünden mamül iki buket takdim edilecektir.

4- Kıtaat-ı askeriye'nin teftişini müteakib Paşa Hazretleri ve maiyeti ihzar olunan arabalarla belediye dairesine teşrif buyuracaklardır. Müstakbilîn arabaları yek-diğerini takiben hareket edeceklerdir. Arabaların hareketini müteakib heyet-i zâbitan ve melfuf krokide bir ilâ onuç numro ile işaret edilen heyet ve cemiyât Serkomiser Hami Bey delâletiyle ve tertib sırasıyla yaya olarak belediyeye hareket edeceklerdir.

5- Belediye dairesi önünde merbut krokide irae edildiği üzere ahz ve mevki etmiş olan maarif müdirân-ı heyet-ı talimiye, kız ve erkek mektepleri ve talebeleriyle Darüleytâm müdür ve muallimleri ve talebeleri ve belediye meclisi azası tarafından Paşa Hazretleri istikbal olunacak ve iki küçük hanım tarafından kısa bir nutku müteakib iki buket takdim edilecektir.

6- Reis-i Cumhuri Gazi Paşa Hazretleri bir müddet istirahat buyurduktan sonra ber-vech-i zîr tertip sırasıyla yek-diğerini takiben grup grup vali bey tarafından resm-i takdim ifa edilecektir.

Birinci Grup : Vülât, mutasarrifin ve mebûsin-i sabıka ve mütekaidin-i erkân-ı mülkiye ve askeriye.

İkinci Grup: Ümerâ ve Zâbitan-ı askeriye.

Üçüncü Grup: Bilumûm rüesa-yı memûrin-i hükümet.

Dördüncü Grup: Meclis-i Umûmi, meclis-i idare ve meclis-i belediye encümen-i daimi-i vilâyet azalarıyla mütehayyizan ve tüccârân-ı memleket.

Beşinci Grup: Müftü, ulema ve meşayih-i belde.

Altıncı Grup : Kazalar murahhaslar.

Yedinci Grup: İhtiyat zabitan cemiyeti ile mütekaidin-i mülkiye ve askeriye ve Türk Ocağı ve İdman Mıntıka Hey'eti ve klüpleri ve Muallimin Derneği nâmlarına müntehab ikişer aza.

Sekizinci Grup: Erkân-ı matbuat, baro, Hilâl-i Ahmer hey'etleriyle ve etıbbâ-yı mülkiye ve Eczacılar Cemiyeti nâmlarına müntehab ikişer aza.

Dokuzuncu Grup: Mahallât heyet-ı ihtiyariyesinden müntehab ikişer aza.

Onuncu Grup: Her esnaf cemiyetinden müntehab ikişer aza.

Onbirinci Grup: Mübadele ve muhtelit komisyonu heyeti ile müessesat-ı maliye müdür ve drektörleri ve müteberân-ı ecnebiye.

7- Daire-i hükümete, fırka ve kıtaat-ı askeriye'nin teftişine ve beldemiz müessesatından Darüleytâm'a ve İstiklâl Ticaret Mektebi'ne, mülki ve askeri hastahanelerine ve milli idman klüplerine ve gece Samsun gençleri tarafından temsil edilecek piyesin temâşâsına ve Samsun- Sivas hattına ve milli sermaye ile inşa edilecek olan Samsun-Çarşamba hattı vaz'-ı esâsına teşrifleri tasvib-i riyâsetpenâhilerine arz olunacaktır.

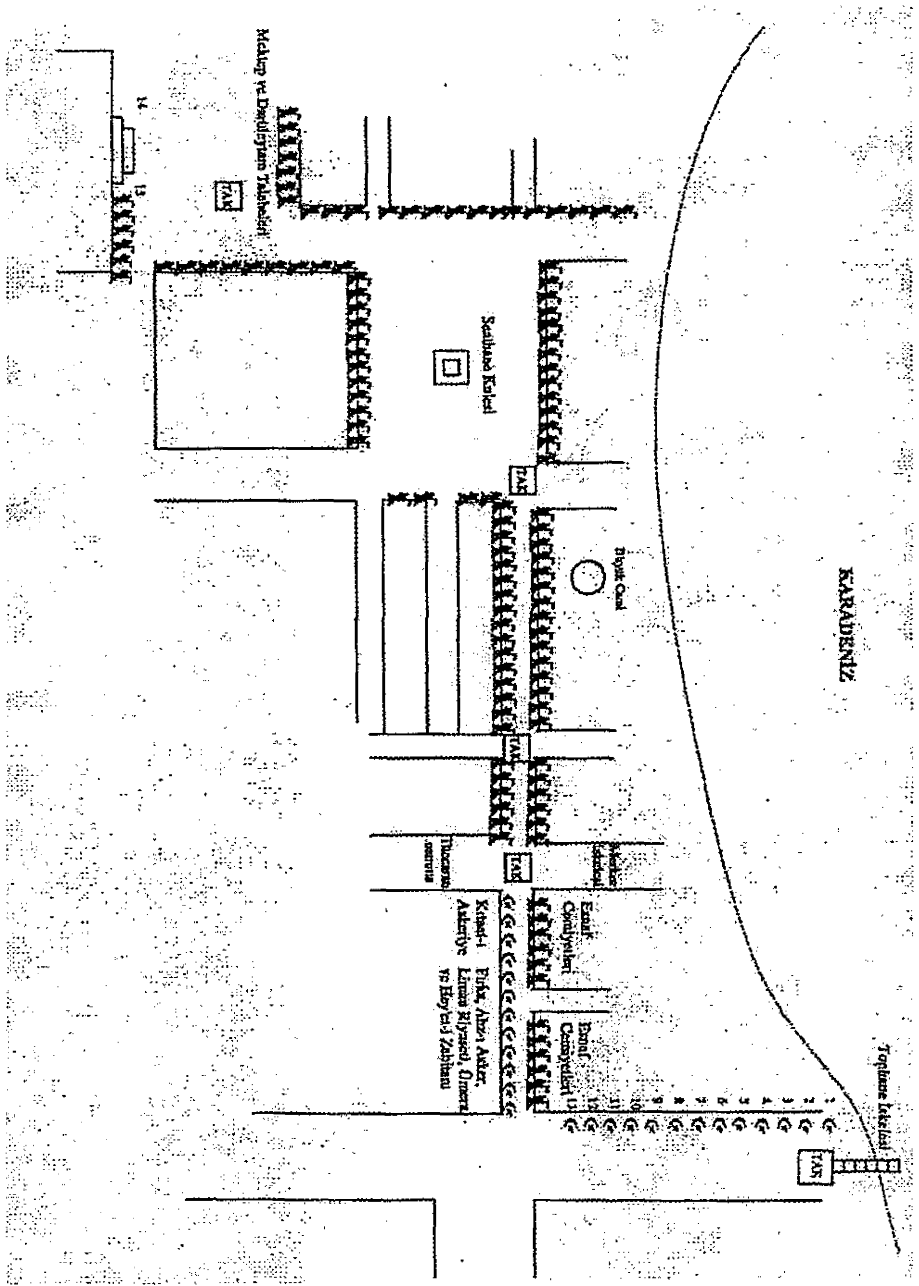
8- Şehir nâmına daire-i belediyede ziyafet verilecek ve belediye azasından Edhem Veysi Bey tarafından Samsun halkının minnet ve şükranları arz ve iblâğ edilecektir.

9- Gece memleket nâmına Şahinzâde Kemzi Bey'in hânesinde misafir edilecektir.

10- Daire-i belediyede merasim-i kabûlîyenin icrası sırasında grupların intizar salonlarına alınmalarına ve intizara meydan bırakmaksızın grupların yekdiğerini takiben salona i'zamlarına ve bu husustaki teşrifata meclis-i beledi azasından Avni ve muhasebe-i vilâyet başkâtibi Cemal Beyler memurdurlar.

11- Gazi Paşa Hazretleri geceyi Samsun'da geçireceğine nazaran kıtaat-ı askeriyenin iştirakiyle idman klüpleri, Darüleytam ve mekâtib-i sâire talebesi tarafından fener alayı tertib ve icrâ edilecektir.

12- reisi-i Cumhuriyet Gazi Paşa Hazretleri'nin Samsun'dan müfarakatleri teşyi' merasimi de ikinci maddede mezkûr krokî tertibi vechile ifa kılınacaktır.

İZAHAT:

- 1- Vülât, mutasarrıfın ve meb'ûsîn-i sabıka ve mütekaidin-i erkân-ı mülkiye ve askeriyeye.
- 2- Müfti, hey'et-i adliye.
- 3- Muhasebeci, Tahrirat Müdürü, Divan-ı Muhasebat Murakıbbı, Nafia ser-mühendisi, Sıhhiye Müdürü, Ziraat Müdürü, Polis Müdürü, Ziraat Bankası Müdürü, Muhasebe-i Husûsiye Müdürü, Posta ve Telgraf Müdürleri, Baytar Müfettiş ve Müdürü, Orman Müdürü, Merkez Hükümet Tabibi, Memleket ve Frengi Hastahaneleri Ser-tabibleri, Evkaf Müdürü, Tapu Müdürü, Nüfus Müdürü, Hapishane Müdürü, Eytam Müdürü, Rusûmat Müdürleri, İmar ve İskan Mıntika Müdür ve Muavini, Şimendüfer Hey'et-i Fenniyesi.
- 4- Meclis-i umumi, meclis-i idare, meclis-i beledi, encümen-i daimi azaları.
- 5- Mütehayyızan, tüccârân ulema ve meşayih-i belde.
- 6- Kazalar murahhasları.
- 7- İhtiyat Zabitan Cemiyeti ve mütekaidin-i askeriyeye.
- 8- Türk Ocağı, İdman Mıntika Heyeti ve klüpler ve Muallimin Derneği.
- 9- Erkân-ı matbuat, baro heyeti ve Hilâl-i Ahmer, İmdad-ı Sıhhi Şubesi Hey'etleri etibba-yı mülkiye ve eczacılar.
- 10- Reji başmüdürü, fabrika müdüriyeti, duyun-ı umumiye müdüriyeti, Seyr-i Sefain müdür, Sahil Sıhhiye Müdüriyeti.
- 11- Biliumûm devair ve memurın ketebesı.
- 12- Mahallât hey'eât-ı ihtiyariyesinden müntehab ikişer aza.
- 13- Mübadele muhtelit komisyon hey'et-i, Osmanlı Bankası ve Selânik Bankası direktörleri, muteberan-ı ecnebiye.
- 14- Paşa Hazretleri'ni belediye önünde istikbal edecek belediye azası.
- 15- Maarif müdirânı ve hey'et-i talimiyesi.

NOT: -Yolların kapanmaması ve intizamın temini için müstakbılın ve ahali-i kiramın piyade kaldırımlarında iki veya üç sıra ile ahz-ı mevki' etmeleri temin olunacaktır.

-Paşa Hazretleri'nin daire-i belediyeyi teşriflerini müteakib, hey'etlerin, esnaf ve ahalinin belediye önünde mekteb talebelerinin intizamına halef getirmemek üzere tanzimine polis müdürü, jandarma kumandanı ve inzibat zabiti memurdurlar.

Reisicumhur Gazi Paşa Hazretlerinin Seyahatleri²

Muhterem Reis-i Cumhuriyetimiz Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri refika-ı muhteremeleri ve hemşire-i ismetpenâhileriyle Hamidiye Kruvazörüne râkiben Trabzon'u teşrif buyurmuşlardır. Trabzon'dan Rize'ye hareket buyuracaklar ve avdette Samsunumuzu da vücutlarıyla müşerref kılacakları pek büyük meserretle istihbar olundu.

Münci-i vatan Gazi Paşa Hazretleri'nin istikballeri için hükümet, belediye ve umûm halk tarafından pek muşâ'şa' hazırlıklar yapmaktadır. Şehrimiz Gazi Paşa Hazretleri'ni pek samimî ve kalbî tebcil ve ihtiramla karşılayacaktır.

Herkes büyük reisini, halâskârını görmek ve tazimatını tezahür etmek için muntazır ve müteheyyiçtir. En küçük yavrularımız da her gün sevimli yüzü solmamasını masum yürekleriyle temenni ettikleri Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin müjde-i teşrifıyla pür meserrettirler. Muhterem Reis-i Cumhuriyetimize selâmetli seyahatler temenni ederiz.

Samsun Sahil Demiryolu-Gazi Paşa Hazretlerinin Cevapları³

İmtiyazı Nemlizâde Mahdumları Efendilere i'ta edilip keşfiyat-ı fenniye-i ibtidaiyesi bil'icrâ evrak-ı fenniyesi Nafia Vekâlet-i Celilesi'nce tasdik olunan Samsun- Çarşamba demiryolunun hafta içinde vaz'-ı esas merasiminin icrası takarrür etmiş ve istihzarat-ı lâzıme mübaşeret olunmuştu.

Reis-i Cumhuriyet Gazi Paşa Hazretleri'nin şehrimize teşrif edeceklerini istihbar eden Nemlizâde Mahdumları Efendiler âtide münderiç telgrafnâmeyi, Gazi Paşa Hazretleri'ne keşide etmişler ve reis-i müşarün ileyh hazretlerinden icrasına müsaade buyurmalarını istirham eylemişlerdir.

Her iki telgrafnâmeyi ber-vech-i âti derc-i sutûn-ı mefharet eder ve memleketimizde ilk def'a olarak bütün müessislerin, Türk hey'et-i fenniyesiyle inşasına teşebbüs ettikleri eserin vaz'-ı esası merasiminde gazi-i muhteremin huzurlarını, millet ve memleket için kabil-i hayr addederiz.

Trabzon'da Hamidiye Kruvazörü'nde Reis-i Cumhuriyet Gazi Paşa Hazretleri'ne⁴

İlk eser-i celil-i devletleri olarak imtiyazı tasdik ve şirketimize tevfiç buyurulan Samsun-Çarşamba- Bafra temdidi şimendüfer hattının güzergâh ta'yini ve haritalarının tanzimi gibi muamelât-ı evveliye hitam bularak evrak-ı fenniye Nafia Vekâlet-i Celilesi'nce tasdik edilmiştir. Bu hafta içinde ameliyata

² Haber, 18 Eylül 340/1924, numro:48.

³ Haber, 18 Eylül 340/1924, numro:48.

⁴ Haber, 18 Eylül 340/1924, numro:48.

başlanması takarrür ettiği bir sırada zat-ı sâmi-i fehîmânelerinin Karadeniz sahiline şerefbağ-ı seyahat olmalarını maalmesar istihbar ettiğimizden müessisleri, hey'et-i fenniyesi Türk olan şirketimizin şimdiye kadar harita üzerinde meydana getirdiği eserin bundan böyle toprak üzerinde başlayacak ilk ameliyatının zat-ı samî-i devletleri tarafından lûtfen ifa buyurulması istirhamını arza müsaade-i celilerini rica eyleriz. Re'yigân buyurulacağından kat'iyyen emin olduğumuz lûtf-ı celîl-i devletleri tarih-i cumhuriyetimizin sahife-i iktisadiyatında ilk def'a imza buyurduğunuz imtiyaz müsaadesinin taraf-ı devletlerinden fi'len başlanmış bir eserini yazdırıp Türk milletinin de hatıra-ı şükranına hakkeyleyecek ve Türk sermayedârânına da tazeyâne-i şevk ve gayret olacaktır. Samimiyet-i rûhumuzdan doğan istirhamâtımızı lûtfen kabul ile Samsun halkını tesrir ve istihzârat-ı lâzîme için teşrif-i devletlerinin zamanını emr buyurmanızı ihtiramat-ı mahsusamıza terdifen rica ve arz eyleriz Paşa Hazretleri.

Nemlizâde Mahdumları Galip
fi 16 Eylül 1340

Samsun'da Nemlizâde Mahdumları Galib Bey'e⁵

Samsun- Çarşamba- Baflra temdidi şimendüfer hattının toprak üzerinde başlayacak olan ilk ameliyatında bulunmak benim için fevkalâde mucib-i meserrettir. Ancak Samsun'a yevm-i muvasalatımızı henüz tesbit mümkün olmadığından inşaatın bu yüzden te'hir edilmemesini de rica ederim.

Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal

Ayrılırken⁶

Sevgili Muhterem Gazi Paşamız! Mücadele-i istihlâsa başladığımız Samsunumuz sizi kucağında taşıyarak mehsûd ve mes'ûd olduğu dört günde bizim istikbal yolumuzu dehanızın nûrlarıyla tenvir ve irâe buyurdunuz. Vecd ve heyecan içinde kalbimize hakkettiğiniz ulvi hitaplarınız, âhenin dustûrlarınız teâli ve terakki yolunda rehberimiz olacaktır. Huzur-ı şehâmetinizde bütün mevcudiyetimizle va'd ve te'min ederiz ki bizi daima bir muim olarak gösterdiğiniz yolda fasılasız muakkabınız olarak müşahede buyuracaksınız.

⁵ Haber, 18 Eylül 340/1924, numro:48. Gazetenin aynı nüshasında Anadolu Ajansı'ndan alınan 16 (Eylül 1924) tarihli haber bulunmaktadır: "Trabzon'da Gazi Paşa'ya Yapılan Tezahürat".

⁶ Haber, 24 Eylül 340/1924, numro:49.

Vücudunuzla şehrimizi müşerref kıldınız. Dört gün bir lemha-ı basar gibi geçti. İştihakımıza hiç doyamadık. Çok ve pek çok müteessiriz ki size olan hürmetlerimizi, tebçillerimizi izhar için ruhumuzun, dimağımızın hulk ve lisanımızın izhâr ettiği kelimât-ı vefîreye ve şükr-ı güzârâne samimi kalbimizin hissiyatını tamamıyla ifham edemedi. Dünyada hürriyet ve istiklâlin her şeyden muazzez ve muhterem ve mukaddes olduğunu her kes mu'terifdir. İşte siz, istiklâli imha ve hürriyeti gasbedilmiş vatanımızın halâskârısınız. Sizi ne kadar tebçil etsek, ne derece âsâr-ı takdis göstersek yine bize verdiğiniz bî-paha ni'metin şükrünü ifâ etmiş olamayız.

Paşa Hazretleri, beş sen evvel geçmiş olduğunuz yola çıkıyorsunuz. Evvelce nazarlarında vatanperverlik, salabet, ibtilâ-yı hürriyet gördüğünüz çehrelerde biraz da ye's ve gam vardı. Bu seyahatte müşerref-ı enzârınız olacak simaları istikbalden emin ve varlığına hakimiyete malik olmaktan mütevellid bir hâle-i surûrla muhât göreceksiniz. Her fâni vücûd-ı eseriyle iftihar eder. Sizin eseriniz Türk ırkı bâki kaldıkça devam edecektir. Fakat siz eserinizi değil, eseriniz sizinle müftehir olacaktır. Gezeceğiniz her belde sizin vatanperverâne heyecânınızdan Türk milletinin yılmaz ve yıkılmaz olduğuna kanaatinizden, imânınızdan hissedâr olarak bugün sevinçle titreyerek sarıldığınız hürriyetin, cumhuriyetin parlak ve nûrlu âbidesini vücûda getirmeğe bütün gayretini sarfetti. Dostlarımızın, düşmanlarımızın kemâl-i büht ve hayretle gördüğü mes'ûd inkılâb meydana geldi. Ancak ilâhi bir imanın ilhâm edeceği bir asabiyetle bütün Anadolu'nun çalıştığı bu bina-yı muazzamın sâni'i sizsiniz. Büyüklerine, hâdimlerine en samimi sûrette izhar-ı merbûtiyet şîârından olan milletimiz, büyük Türk milleti sizin ölçülmesi için mikyas bulunamayan şanlı âsârınızı neslen ba'de nesl unutmayacak ahlâf -ı dâsitan-ı şeref ve şehâmetinizi terennüm edecektir. Zât-ı Riyâsetpenahilerine ve refika-ı ismetnûmâlârına selâmetler dileriz, Büyük Gazi!

Zafer Yıldızına⁷

Ey büyük milletin ilk hadim-i istiklâli,
İrk-ı ma'sûmumuzun rehber-i şehrah-ı kemali
Asumandan bizi tenvir için inmiş gibisin
Türklüğün ufk-ı siyahında doğan gün gibisin
Garbın alçakça inen dest-i siyasisi bizi
Hufre-i mizâne sürüklerken, hemen şu'lenizi
Neşr edip zulm u esaretten halâs eylediniz
Saye-i nûr-ı dehânızla uyandık hepimiz.
Rehber oldukça ziyânız bize her dem elbet

⁷ Haber, 24 Eylül 340/1924, numro:49.

Ebediyyen bu vatan şâd olacak, nûrlanacak
Azminizle yeniden canlanan öksüz millet
Nâm-ı ulvinizi takdis ile her an anacak!

Münir Hamdi*

Samsun'da Beş Şerefli Gün Beş yılın Hasretini Dindirdi⁸

Birinci Gün: 20 Eylül 1340

Evvelki gün Samsun ve Samsunlular, hatırası kalblerinde ebediyyen menkûş kalacak büyük tarihî bir gün yaşadılar.

Beş yıl evvel üzerinde zulüm ve esaret bulutları dalgalanırken sessizce bağrında sığıdığı aziz misafirini o günlerin yâd-ü hüznüyle tekrar karşılayan memleket, sevinç ve hasret duygularıyla sarsıldı.

Nazarları, tıfukta Hamidiye'nin yükselen dumanlarına temerküz ederken bütün çehrelerde bir levn-i tehassür uçuşuyor ve bütün kalblerden gizli ve tatlı heyecanlar taşıyordu.

Saat bir buçukta limana giren sevimli kruvazörümüzle Peyk-i Şevket torpidosu, sokak ve caddelerde birer mahşer yaratan halk kitlesini sahile doğru sabırsızca sürükledi.

Hey'et-i tertibiye'nin tanzim ettiği programı bile halkın meserretini izhâr için çok fazla duyduğu ihtiyacı tatmin edemiyor ve kalplerden kopan iştiyak ve saadet tufanlarıyla ihlâl ediliyordu.

Gazi Paşa'nın beş yıl evvel emeller ve ümidler getirdiği bu mağmûm diyarın ilk eşığı olan Tophane İskelesinde hazırlanmış müzeyyen takım üzerinde meşe, defne yapraklarıyla çerçeveselenen levhada okunan:

***Samsunlular, kurtuluş yolunda parlayan
Dehâ yıldızı minnet ve şükrân çelenkleriyle hâleler***

ibaresi, bütün memleket halkının kalbini ayrı ayrı temsil eder gibi titriyordu.

Hamidiye ve Peyk-i Şevket, denizin durgun sathında süzülürken vali ve fırka kumandanı beyler, Büyük Gazi'yi gemide istikbal için iskeleden hareket ettiler.

Erkân-ı hükûmet, mebûsin ve metekaidin-i askeriye ve mülkiye gurupları fen ve ilim heyetleri, tüccâran, eşraf-ı belde, erkân-ı matbuat, baro

* Haber gazetesi yazı işleri müdürü.

⁸ Haber, 24 Eylül 340/1924, numro:49.

hey'eti, idman ocakları azaları, iskele takından itibaren muntazam birer sınıf teşkil etmişlerdi.

Gemiden atılan selâm topları, kalblerdeki heyecan-ı iştıyakı daha ziyade arttırdı.

Gazimizin râkib olduğu motor iskeleye yaklaşırken bütün civarı derin bir sükût kapladı ve nihayet zafer incisiyle reha heykeli iskele üzerinde arz-ı endam eyledi.

İlk kurbanlar ilk ayak basılan noktada kesildi. Halk gözlerine inanamıyor ve güya pek tatlı bir efsanenin titretici dakikalarını yaşıyordu.

Paşa Hazretleri taka yaklaşırken, kadın, erkek, çocuk, genç, ihtiyardan mürekkep kitlelerin sahile doğru akınları başlamış ve taşkın kalblerin raşeleri her gözden birer katre meserret akıtmıştı.

Büyük Gazi'nin, esatirin tunç heykelli kahramanlarına gıpta doğuran çehresinde dehâ nûruyla tevazu' şu'lesi yan yana parlıyordu. Tak önünde müstekbilinin ayrı ayrı ellerini sıktılar ve refika-i muhteremeleri Lâtife Gazi Hanımefendi ile halkımızı selâmlaya selâmlaya yürüdüler ve çok sevdikleri ordunun kahraman efradına yaklaştılar.

Paşa, her askerin çehresini tedkik ederken hissettiği ilhamı gözlerinde yaşıyordu.

İstiklâl Ticaret Mektebi'nin önü geçildikten sonra halkın izdihamı hasebiyle mecburen arabalara binildi.

Belediyeye doğru ağır ağır yürüyen arabanın tekerleri arasında sürünen ve o tekerleri öpmek sûretiyle hiss-i iştıyakını tatmin eden Samsunlular, artık programın çizdiği hatları temadi ettiremeyecek coşkun bir vaziyete girdiler.

Saathane Meydanı'ndan aheste meşy ile geçildi. Küçük sokaktan sonra nazarlarda beliren Belediye Meydanı mektepleri yetimler ve askerlerle daha başka bir manzara irae ediyordu.

Etraf kâmilten tezyin edilmiş ve büyük bir takım üzerinde :

*Ey Zafer Nûru, Büyük Gazi bu gün bastığın her yer
Beş yıl evvel bize bahş ettiğin ilham ile titrer*

beyti yazılmıştır.

Belediye heyetiyle, muallimin heyeti arabadan inen Gazi'yi selâmlarken İnas Mektebi'nden iki hanım heyecan doğuran munis hitabelerden sonra Gazi Paşa'ya ve refikaları hanımefendiye birer buket takdim ettiler. Büyük Dâhi, bilhassa küçük hanımların hitabelerini dinlerken Dumlupınar'da hitab ettiği gençliğin yarının analarını derin hislerle tahayyül ediyordu.

Belediye binası dahilinde mermer merdivenler üzerinde kordon teşkil eden İnas Mektebi talibâtı halâskârimızı ayrı ayrı ve çok samimi neş'elerle selâmladılar. Paşa Hazretleri Riyaset odasında bir iki dakika istirahat buyurduktan sonra Vali Fahri Beyefendi tarafından kendilerine takdim edilen grupları birer birer karşıladılar ve müteâkiben halkın dışarıdaki tezahüratını temâşâ için belediye balkonuna çıktılar. Sevinç duygularıyla tekrar yaşaran

gözler Büyük Gazi'yi doya doya seyrettiler ve saat üç buçukta alkış tufanları içinde arabaya binen Paşa Hazretleri ve refikaları hanımefendi ikametlerine tahsis buyurulan Şahinzâde Remzi Bey'in konağına geldiler.

Akşama doğru şehrin semasını yıldızlar örterken sokak ve caddeler müteaddid fener alayları ve mes'ûd kafilelerle dolmuş idi.

Paşa Hazretleri, refikaları hanımefendi ile daire-i belediyeyi teşrif buyurdular.

Belediye binasında şereflerine verilen ziyafet esnasında irad buyurduların nutukta⁹:

Bugün idare-i memleket mes'ûliyetini taşıyan hey'etin mefkûre ve maksad itibariyle bütün millete şamil unvanının, Halk Fırkası olan Cumhuriyet Fırkası olduğunu ve memleketi selâmet ve saadet sahasına isâl edecek yolun bir ve muayyen bulunduğunu beyan buyurduktan sonra **"Bu kıymetli memleket, bu temiz şuurlu halk, zaman zaman lâîyk olduğu derecede temsil edilememiş bulunmakta beraber ben Samsun'u ve Samsunluları daima ilk gördüğüm ve bugün tekrar gördüğüm gibi tasavvur etmekte asla tereddüd etmedim."** demişlerdir.

İkinci Gün: 21 Eylül 340

Memleketin bir ak semasında yükselen güneş, zafer nûrunu selâmlarken Büyük Gazi ilk bastıkları bu beldede cumhuriyetin ilk nişâne-i feyz ve terakkisi olan Samsun-Çarşamba hattının inşasına başlama merasiminde bulundular.

Merasim meydanında zarif bir tak ile müteaddid gölgelikler ihzâr edilmiş ve etraf kırmızı bayraklar ve defne dallarıyla süslenmişti. Hattın sahib-i imtiyazı olan Nemlizâde Galip Bey'in zirdeki nutku ile merasime başlanıldı¹⁰:

Nutku müteakib Gazi Hazretleri ve Vali Fahri Bey ihzâr olunan günüş kazma ve kürekle vaz'-ı esas merasimini icrâ eylemişlerdir.

Hat boyunda kesilen kurbanlarla merasime nihayet verilmiş ve Paşamız maiyet-i erkânıyla daire-i hükümete gelmişlerdir.

Burada me'mûrîn ile ayrı ayrı hasbihal eyledikten sonra firka kumandanlığını askeri, gurebâ hastanelerini, Alyıldız Spor Klubünü ve beş sene evvel karargâh ittihaz eyledikleri bina ile aynı günlerin mağmûm gecesinde duvarlarına üç dört saatlik hatıratın akisleri çarpan Dârüleytâm karşısındaki evi ziyaret ettiler.

Gece ikamet buyurdıkları Remzi Bey binası önünde pek samimi duygu elemli bir marş terennüm ederek geçen küçük bir kafileden mutahassis olan

⁹ Nutkun tamamı için bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, II, (1906-1938), Ankara 1959, s.190-192.

¹⁰ Nemlizâde Galip Bey'in nutku ile Reis-i, Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın cevabi nutukları için bkz. *Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Sonbahar Gezileri*, Sadeleştirilen Nuri Onat, İst.1984, s.97-99. Gazi'nin nutku için ayrıca bkz. *Atatürk'ün Söylev Demeçleri*, II, s.193-194.

Paşa Hazretleri bu kafileyi pencereden selâmlamak suretiyle iltifat gösterdiler ve bilâhîre halkın alkışları arasında otomobile râkiben İstiklâl Tiyatro Binası'nı teşrif buyurdular.

Alyıldız Spor Klubü tarafından tiyatro binası pek muntazam tefriş edilmiş ve Samsun hayat-ı içtimaiyesinde ilk mazhariyet olarak tiyatro salonunda Türk hanımlar da arz-ı vucûd eylemişlerdir.

Üçüncü Gün : 22 Eylül 340

Mes'ûd beldemizin aziz misafiri bugün bir kısmını ikamet buyurdıkları binada hususi ziyaretleri kabul etmekle geçirdiler. Refikaları hanımefendi de grup grup gelen Samsun kadınlarıyla hasbihal eylediler.

Gece İstiklâl Ticaret Mektebi'nin davetine icabet buyuran Paşa, mektep salonunda muallim ve muallimeler tarafından verilen çay ziyafetini şereflendirdiler. Necm-i Terakki İnas Mektebi muallimelerinden bir hanımın¹¹ ilk hitabesi müncimiz üzerinde pek çok te'sirler bırakmış ve Büyük Gazi'yi cidden mütehassis eylemiştir.

Hanımın ve bir muallimin hitabesinden sonra salonda muallim sıfatıyla hazır bulunan sarıklı bir hoca, bugünkü genç ve dinç mefkûrecilerle malûm olan o mev'hûm menba'dan aldığı ilham ile manasız sözlerle hâzîrûnî- program haricinde- işgal etmiş ve "ve'ttini ve'z zeytûn" âyet-i kerimesini kendi zavallı kafasıyla teşrihe çalışmak istemişse de bunda muvaffak olamaması haslet-i tevazû'uyla hoş gören Yüce Dahi'yi ayrıca bir mevzû'a sevk etmiş ve Paşa şu irâd-ı nutuk etmiştir¹².

Dördüncü Gün : 23 Eylül 340

Gazi Paşa Hazretleri bugün Samsun'da iskân olunan Drama ve Kavala mu'teberanının ziyaretlerini kabul ve ahvallerini, ihtiyaçları hakkında ma'ruzatlarını dinlemiştir. Refika-i muhteremeleri hanımefendi de Samsun hanımlarına iade-i ziyaret eylemişlerdir.

Beşinci Gün : 24 Eylül 340

¹¹ Samsun Necm-i Terakki İnas Mektebi başöğretmeni Sabiha Hanım'dır. Konuşması için bkz. *Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Sonbahar Gezileri*, s.100-102.

¹² Gazi'nin cevabi nutku için bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, II, s.194-199. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Sonbahar Gezileri, s.104-110. Nutkunun bir bölümünde Gazi Paşa, Samsun'da karşılaştığı Rüşdiye birinci sınıfında öğretmenini adını anmadan işaret etti, ondan övgüyle söz etti. Gazetede bu satırların kenarında el yazısıyla ve Arap alfabesiyle "19 Mayıs Mektebi muallimi merhum Behçet Efendi" yazısı yer almaktadır.

Beşinci yıl nasıl kavuşma yılı olmuşsa beşinci gün de ayrılık günü oldu. Samsun bugün Gazilerinden ayrılırken selâmet temennileriyle münci yolcuya minnet ve hürmet hislerini serpeceklerdir.

Büyük münci ve halâskârımız Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin 340 tarihine müsadif Çarşamba Günü saat 9 alafrangada Samsun'dan müfarakatleri münasebetiyle tatbik olunacak teşyi¹³- Merasim Programıdır¹³.

Me'mûrîn, bilcümle mekâtib, mütehayyizân, tüccârân, ulemâ, meşayih, kazalarımız hasları, re's-i hey'eât-ı ihtiyariye ve ahali istikbal programındaki krokiye gösterilen tertib sırasıyla ve (1) numaralı hey'etin baş tarafı Dârüleytâm'dan gelen bölük Samsun - Çarşamba şosesini kat' ettiği mahalde bulunmak üzere Saathâne Meydanı'na doğru cadde boyunca ahz-ı mevzi edeceklerdir. Mekteblerin baş tarafı (1) numrolu heyetin karşısında bulunacak ve yol boyunca ahz-ı mevki eyleyeceklerdir.

Belediye Riyasetinden¹⁴

Ziyaret-i Riyasetpenahileriyle şehrimizi müftehir kılan Gazi Paşa Hazretlerine halkımızın gösterdikleri şamimi âsâr-ı tebcil pek ziyade kendilerini mütehassis kılmış olduğundan Samsunlulara teşekküratının iblâgını Belediye Riyasetine beyan ve dairesine belediyeye ta'lik olunmak üzere bir fotografilerini de lütf ve ihdâ buyurmuş olduklarından iltifat-ı âlilerine arz-ı mehmûdet ve hediye-i âlilerinden dolayı umûma tebşir-i keyfiyet olunur.

¹³ *Haber*, 24 Eylül 340/1924, numro:49.

¹⁴ *Haber*, 24 Eylül 340/1924, numro:49.

Tarihte Büyük Adamların Rolü ¹⁵

Bütün terakkiyat-ı beşeriye bir ırkın kâffe-i şahsında teecessüm ettiren bir hizb-i bülendin zâde-i dehâsıdır.

İnsaniyet bütün terakkiyatını bu nevadir-i rüzgâra medyundur.

Beşeriyette hakiki tekallübât vücuda getiren dehâlar bir kavmin hakiki şâındırlar. Milletin en âlisinden en vasi'ine kadar umûm efradı onun vücuduyla mübahi ve müftehir olurlar.

Bu zevat zamanlarının ve ırklarının azametlerini, kuvvetlerini zatlarında cem' ve icmâl ederler. Siyasiyatta hakiki e'azim o zatlardır ki tevellüd edecek ihtiyâcâtı, mazinin tehiyye ettiği vekayii kable'z zuhûr hiss eder ve takibi icab eden yolu gösterirler. Tarihi akvâmda büyük adamların rolü bu kısa cümlelerle hûlâsa olunabilir. Bu gün Samsun'un sine-i hürmet ve iftiharında misafir ettiği halâskâr ve rehberi Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarihin revîşini değıştiren milletin taliine bir mes'ûd istikamet veren hakiki e'âzım-ı bülenddir.

Gazi Paşa Hazretleri istihsal-i meşrutiyette fedakârların saff-ı evvelinde bulunmuş, ve ordunun siyasiyatıyla işgalindeki tehlikeyi en evvel görerek bunun men'ine çalışmış idi. (31) Mart hadisesinde saray istibdadına rahne açan uluvv —ı himmeti Trablusgarb harbindeki fedakârlıkları, Çanakkale Harbinde, Suriye Cephesindeki kahramanlıkları birer istihkâr-ı hayat ve feda-yı nefis nümûneleridir. Kısm-ı mahsusumuzda münderiç nutuklarında beyan buyurulduğu gibi müşarûn ileyh hazretleri Samsun'u teşriflerinde deniz tarafı düşman donanmasının toplarıyla ve dahil muvasalası Merzifon'daki ecnebi askerlerle kat' olunmuştu. Her tarafta kalblerde saklanan intikam ve istihlâs hisleri bir munci, bir rehber bekliyordu. Paşa Hazretleri ruhları okuyan nazif nazarlarıyla bu hissiyatı keşf ve milletin arzu-yi umûmisini teksif ettiler. Sivas Kongresi, Büyük Millet Meclisi Paşa Hazretlerinin âsâr-ı devletidir. İstihlâs Harbinin safahatını herkes bilir. Paşa Hazretleri buyurdıkları gibi düşman ordusunu vatanın harim-i ismetinde kendi kanıyla boğdu. Muzaffer ordumuzun Afyon'dan Akdeniz'e inmesi sekiz dokuz günlük bir iş oldu.

Saltanattan cumhuriyete yetişmek için bir azm-ı bülend kâfi geldi.

Millete ve ümmete hiçbir faide temin etmedikten maada bilakis ihtirasatı celb Avrupaca endişeyi mucib olan hilafet müessesesinin ilgası, cumhuriyetin te'sisi gibi her biri bir zat-ı derece-i e'azime isâl eden muvaffakiyatı milletimiz Paşa Hazretleri'ne medyundur. Milleti elinden tutup kaldıran, ona rehberlik eden Paşa Hazretleri bize istikbal programını Dumlupınar'daki nutuklarında çizmiş ve göstermiştir: "*Milletin mefkûresi zafer idi. Bundan sonraki mesaisinde muvaffak olabilmek için milli hedefini bütün vuzûh ve katiyetle tesbit ve tayin etmiş bulunuyor. Milletimizin hedefi mefkûresi bütün cihanda medeni bir hey'et-i içtimaiye olmaktır. Dünyada her kavmin mevcûdiyeti, kıymeti, hakk-ı hürriyet ve istiklâle malik olduğu ve yapacağı*

¹⁵ Haber, 24 Eylül 340/1924, numro:49.

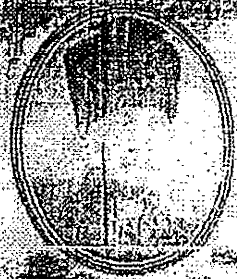
medeni eserlerle mütenasibtir. İçtimai hayatta, iktisadiyatta ilim ve fen sahasında muvaffak olmak için yegâne tekâmül ve teâli yolu budur.

Hayat ve maişete hakim olan ahkâmın zaman ile tefsiri tekemmül ve teceddüdü zarûrîdir. Medeniyetin ihtira'ları cihanı tahavvülden tahavvüle duçar ettiği bir devirde asırlık köhne zihniyetlerle mâzî perestlikle muhafaza-i mevcûdiyet mümkün değildir.'

Milletimizin istihlâs ve istiklâli milletin hakimiyeti bilakaydu şart ele alması rehberimizin bizi pek doğru yola sevk etmiş olduğuna fiili delildir. Bundan sonraki yolda bizi muhakkak i'tilaya, vatani saadele sevk edeceğine bütün kalbimizle inanırız.

Eminim ki, bu kanaat ve imanda bütün millet müttehiddir.

Aziz Samih

شیرازک منشی و خیابانکارین دوشن جمهور نای بختیاری نال باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله

طنین اولک حقن مراسم پرو سر ایشیدر

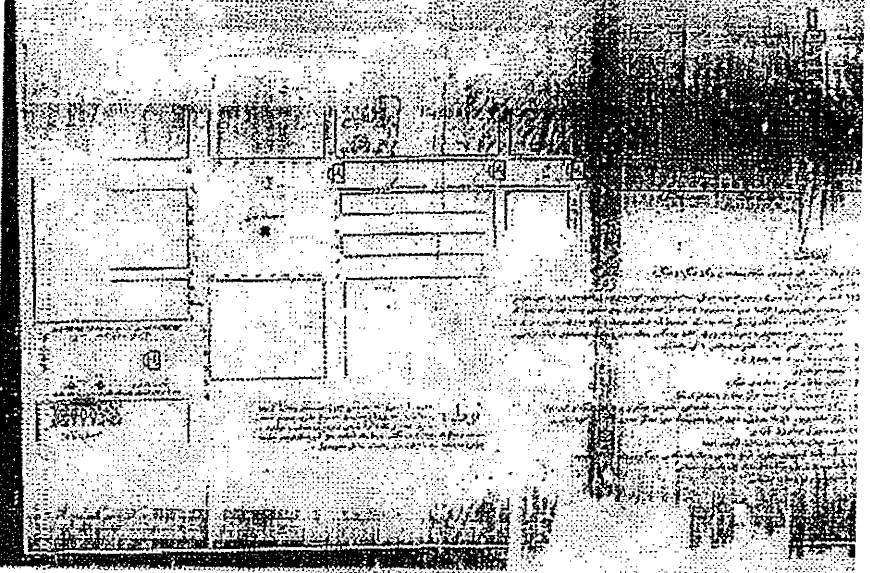
باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله شیرازک منشی و خیابانکارین دوشن جمهور نای بختیاری نال باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله...

طنین اولک حقن مراسم پرو سر ایشیدر... باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله شیرازک منشی و خیابانکارین دوشن جمهور نای بختیاری نال باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله...

باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله شیرازک منشی و خیابانکارین دوشن جمهور نای بختیاری نال باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله...

باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله شیرازک منشی و خیابانکارین دوشن جمهور نای بختیاری نال باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله...

تورنگ

باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله شیرازک منشی و خیابانکارین دوشن جمهور نای بختیاری نال باجی بختیاریک صام و مینش و نیری مناسبتله...

تاریخ و جغرافیة
تاریخ و جغرافیة
تاریخ و جغرافیة

تاریخ و جغرافیة
تاریخ و جغرافیة
تاریخ و جغرافیة

بار خنده بونوك آدامارك رولى

آمريليك كى

بازى وقتى شريف و غير شريف
بازى وقتى شريف و غير شريف
بازى وقتى شريف و غير شريف

بازى وقتى شريف و غير شريف
بازى وقتى شريف و غير شريف
بازى وقتى شريف و غير شريف

بازى وقتى شريف و غير شريف
بازى وقتى شريف و غير شريف
بازى وقتى شريف و غير شريف